

El defensor de les llengües

Recordo que al primer any de carrera, quan arribes a la Universitat que encara ets un marrec, Jesús Tuson (València, 1939 – Barcelona, 2017) em feia classe d'introducció a la lingüística general, els dimarts i els dijous a quarts de nou del matí. Ell entrava a l'aula –una d'aquelles aules gegants, carregades d'història, de la Facultat de Filologia de la plaça Universitat– amb un somriure als llavis i un tallat a la mà. Era una de les dues signatures anuals que fèiem al primer any; l'altra era teoria de la literatura.

Tuson va ser fundador i membre del Departament de Lingüística de la Universitat de Barcelona, on va ensenyar durant quaranta anys. El recordo com un professor molt proper, savi, amb vocació d'ensenyant, pacient, agradable. Per introduïr-nos en el món de la lingüística, ens posava un munt d'exemples i anècdotes que convertien aquelles classes, a primera hora del matí, en sessions molt amenes i interessants des del punt de vista acadèmic. Amb ell vam conèixer la història de la lingüística, l'origen de l'escriptura, vam descobrir Noam Chomsky, vam valorar la meravellosa facultat innata que tenim els humans de parlar, a diferència dels primats, i la importància de defensar la diversitat lingüística. També recordo quan ens explicava que les llengües són el reflex de les cultures i, com a exemple, ens assenyalava que mentre nosaltres només teníem un nom per anomenar el color blanc, els esquimals tenien diversos noms per designar les diferents tonalitats d'aquest color, ja que la seva realitat, envoltada de neu, n'era una altra de ben diferent de la nostra.

Amb els anys, em vaig comprar algun dels seus llibres. Recordo sobretot *Una imatge no val més que mil paraules*, en què Tuson desmuntava cada un dels prejudicis lingüístics de la nostra societat: hi ha llengües rares o més fàcils? Les llengües que tenen més parlants són més importants? Hi ha llengües més modernes que d'altres?

I pel que fa a la pluralitat lingüística, era un clar defensor de totes les llengües. "L'avenir de les llengües dependrà, és clar, de les relacions de domini entre els pobles. Una llengua, però, continuarà viva si els seus parlants nadius no deixen mai de conrear-la, si un poble no renuncia mai a la casa de la seva consciència en què són possibles les simulacions subjectiva i col·lectiva, i hi ha la voluntat comuna (és a dir, política) de fer-la viure per sempre més", advertia en *El luxe del llenguatge*. *

La veu de Fabra

El 1933 el lingüista Delfi Dalmau va iniciar la gravació en discos d'una sèrie de lliçons de català. Va voler que la sèrie l'encapçalés la veu de Pompeu Fabra i per a això va convèncer el mestre per gravar-lo.

I què he de dir? Haurieu de llegir els tres paràgrafs que vau publicar el 1918 en el butlletí *Nostra Parla*. L'article, sense títol, es va acabar convertint en el text insígnia del fabrisme al País Valencià.

Fabra va ser coherent i no hi va llegir cap títol, però el text es va fer famós per la primera frase: "Dèiem una vegada a un escriptor valencià". El 1968, amb motiu del centenari del naixement de Fabra, es va editar un disc de 45 rpm que reproduïa el text esmentat. Fabra va llegir durant dos minuts i mig.

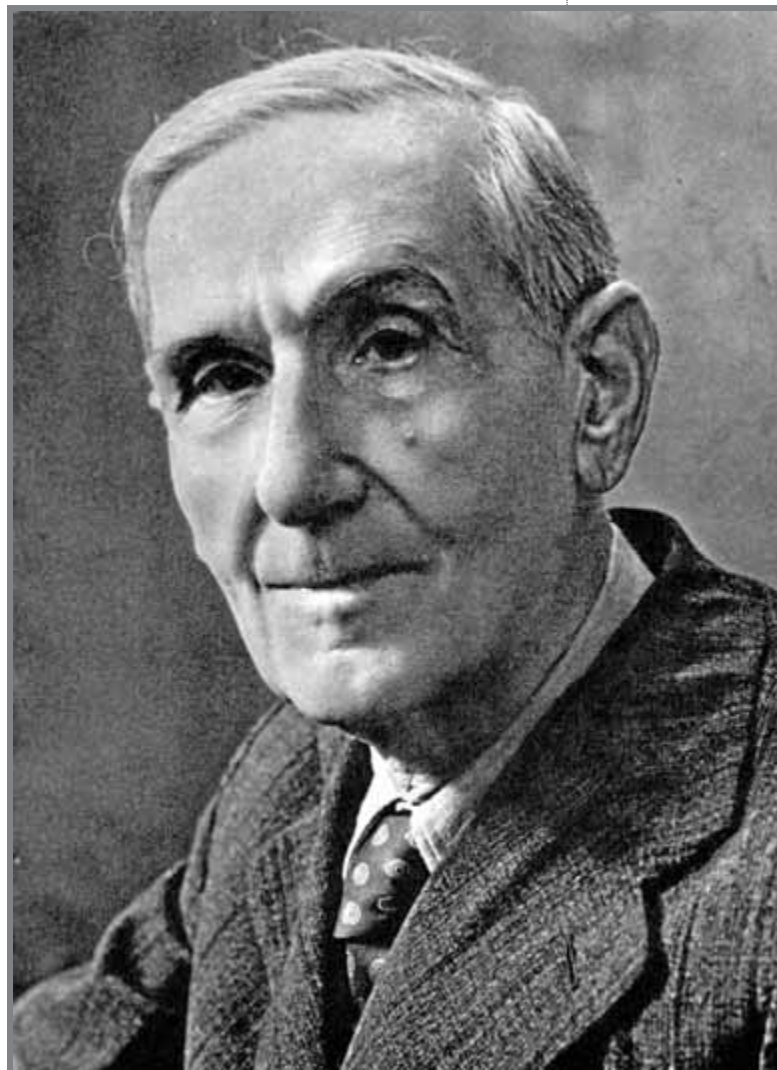
¿I abans, o després, de 1933 hi ha algun altre enregistrament amb la veu de Fabra? Vet aquí la història de la troballa dels dotze segons de la veu de Fabra a Ràdio Barcelona.

Ràdio Barcelona va començar a emetre el 14 de novembre de 1924 des d'un pis de l'hotel Colon, a la plaça de Catalunya. El nombre de programes va créixer des del primer dia, així com l'arxiu de cintes magnetofòniques (10.000), els discos de 78 rpm (12.000) i també els de 45 i 30 rpm (80.000) que la fonoteca de la ràdio va traspasar a la Biblioteca de Catalunya el 1994.

Als anys vint, no hi havia gaire interès a conservar arxius sonors. Els mitjans tècnics, aleshores, tampoc no en facilitaven la tasca. Només es conservaven programes que es poguessin tornar a emetre, com els anomenats *radioteatres*: així es podien omplir hores de programació, sobretot a l'estiu. Tanmateix, la fonoteca va guardar uns pocs programes d'entrevistes, concerts en directe, programes musicals, retransmissions esportives, discursos... i alguns talls de veu.

Llegint un article de F. Xavier Sánchez, del Departament Editorial de Ràdio Barcelona-Cadena SER, vaig descobrir que Pompeu Fabra va participar en un programa sobre "l'esport català". I així vaig anar a parar al tram final d'una

de les bobines històriques de Ràdio Barcelona, sense datar, tal com certifiquen Margarida Ullate i Ramon Sunyer, de la Biblioteca de Catalunya. Aleshores vaig recórrer a la col·lecció de guions de tota la programació diària de Ràdio Barcelona, des de l'any 1925 fins al 1946, que es pot consultar en el dipòsit digital de documents de la Universitat Autònoma (físicament es troba a la Biblioteca de Comunicació).

Pompeu Fabra
va fer algunes
intervencions
radiofòniques
ARXIU

Amb l'ajuda de Mònica González i M. Teresa Santos, de la biblioteca, he pogut saber que, efectivament, hi va haver un programa setmanal a Ràdio Barcelona dedicat a l'esport català. Es titulava *Quart d'hora de l'esport català*. Es va estrenar el 8 de febrer de 1935 a les 8 del vespre. Aquell dia van parlar Joan Roca Alcanys, Francesc Guàrdia i Riu i Pompeu Fabra, "secretari, vicepresident i president respectivament de la Unió Catalana de Federacions Esportives". Se'n conserva un tall final de dotze segons, amb la veu de Pompeu Fabra: http://cadenaser.com/m/emisora/2014/07/15/audios/1405377856_660215.html *